

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

říjen 2021

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

s nástupem podzimu se přibližuje i další období, kdy stromy rostoucí mimo les přestávají být vzhledem k tzv. období vegetačního klidu hájeny před kácením. Více než ve zbývající části roku se z nejrůznějších koutů krajiny ozývají řetězy motorových pil zakousávající se do dřeva stromů a keřů - a to ne vždy vyloženě kolidujících se zájmy člověka. V minulých letech k sobě zaslouženě vášnivé diskuze přitáhla novela zákona o drahách, resp. její úprava režimu povolování kácení stromů v „dopadové vzdálenosti“ železnice - zejména v rovině teoretického i praktického střetu se zákonem o ochraně přírody a krajiny, řešícího stejnou věc. Již od počátku se zdálo, že navzdory různému výkladu i vydaným metodickým pokynům bude tato problematika jedním z příkladů, kdy až praxe a zdravý

Z obsahu tohoto čísla:

8. strakonický Veget Fest.....	2
Setkání členů a příznivců ČSOP 2021.....	3
Co čeká příbramské haldy?.....	5
Komentovaná vycházka ke květnatému.	5
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	6
Květnatá loučka a její podzimní.....	8
Stužkonoska švestková.....	8
Večer s dokumentem - 92. díl.....	9
Jan Andreska: Čas hájení, čas lovu.....	11
Život bez peněz - Mark Sundeen.....	12
Říjnové zajímavosti Jirky Wagnera.....	13
O odcházejícím září.....	13
Osmé vegetfestové ochutnávky.....	14

selský rozum dokáže napravit některé nelogičnosti a sporné body. Věřím, že se tomu tak v této oblasti děje, což mohu potvrdit i z praxe účastenstvím v nedávném správním řízení, které kácení v tělese dráhy řešilo. I když se na první pohled (čtení) může zdát, že správce drážní cesty má právo odstraňovat všechny dřeviny, které mohou teoreticky pádem zasáhnout železnici (tedy ve vzdálenosti jejich výšky), a to ještě na pouhé oznámení, mnoho právních výkladů

Foto -jj-

směřuje k závěru, že dřeviny uvažované ke kácení by měly být posuzovány každá zvlášť vzhledem ke své „nebezpečnosti“ pro železniční provoz. Jsem rád, že jsme takto postupovali i při místním šetření, které se týkalo hodnotných dřevin v rámci úseku dráhy při strakonické Kalvárii, a ke kácení byla po pečlivém zhodnocení a shodě doporučena pouze část dřevin nevyhovujícího stavu. Přál bych si, aby tomu tak bylo i na jiných místech a v jiných oblastech.

Příjemný začátek letošního podzimu, váš Kompost. -jj-

8. strakonický Veget Fest

Září se zářím se sešlo, aby se mohl uskutečnit již osmý ročník benefičního festivalu Veget Fest. Podruhé jsme se potkali na III. nádvoří strakonického hradu, které se ukázalo co do velikosti i dostupnosti jako ideální prostor pro konání této akce. Pro méně znalé - festival navázal na vzrůstající trend alternativních výživových stylů a zaplnil volné místo v akcích takového zaměření v našem regionu. To, co bylo v letech 2014 a 2015 vyzkoušeno v Rennerových sadech a po čtyři další ročníky (2016-2019) fungovalo na ostrově strakonického Podskalí, se pro sezónu 2020 a 2021 přesunulo právě do venkovních prostor strakonického hradu.

Foto -jj-

Během let svého konání na sebe festival nabalil nejen další prezentující, návštěvníky a rozmanité body doprovodného programu, ale také prohloubil své hlavní myšlenky. Kromě toho, že Veget Fest byl, je a bude zejména festivalem jídla, stala ze z něj také významná benefiční akce - finanční prostředky z několika aktivit bývají poskytnuty předem vybrané organizaci na ochranu zvířat. Akce s sebou nese také důležité ekospotřebitelské poselství. Rok od roku se snažíme být čím dál méně "odpadoví". To je možné pouze úzkou spoluprací občerstvovatelů a návštěvníků. Dle stále se snižujícího množství zbytkového odpadu z akce (z velké části znečištěného papíru) mohou zodpovědně říci, že jsme na velmi dobré cestě k úplné bezodpadovosti.

Nyní už konkrétně k letošnímu ročníku. Kromě nezbytného počasí bez deště se v sobotu 18. září podařilo zajistit i slušnou účast několika stovek návštěvníků. Ti mohli v rámci doprovodného programu zhlédnout nejprve adaptaci pohádky Perníková chaloupka v podání Petra Záleského, vychutnat jazzovou improvizaci tria Josefa Panského, ukázkou přípravy české klasiky ve veganské verzi, kterou obstaral Václav Rada, nebo se dozvědět důležité souvislosti v přednášce Martina Tománka Křesťanství a zvířata. V mezích se mohli příchozí zastavit u dílniček pro děti, dobročinného bazárku, stánků neziskových organizací a samozřejmě bohatého občerstvení. Dalo by se říci, že Veget Fest se stal přehlídkou jihočeského veganského občerstvení a cateringu. Představilo se několik známých podniků nebo nadšených amatérů, např.: [Jezinky z bezinky](#), [Fruxy Sušice](#), [Bistro Ája](#), [Veganské večere Strakonice](#), [Zahrada Milčice](#), [Farmářský obchod Prachatice](#), Dobroty od Marků a další. Výborné jídlo bylo doplněno kavářenskou, čajovníčnou, bezobalovou a pivní nabídkou. Nechyběly ani rukodělné výrobky a již zmiňovaní zástupci neziskového sektoru (spolek [Prales Dětem](#) a Hnutí Duha se svým [Šelmím stánkem](#)). U stánků s občerstvením a nápoji byli opět vítáni zákazníci se svým vlastním nádobím; naše přání a společný cíl (aby to bylo samozřejmostí) se nezadržitelně blíží.

Foto -jj-

Při minulém ročníku započatá tradice benefičního bazárku, která navázala na oblíbené tomboly, letos shromažďovala (společně s výtěžkem z ochutnávek a merchandisingu) finance pro [zvířecí azyl PONTO](#). Podařilo se získat částku 11 835 Kč.

V odděleném bazárku oblečení, který každoročně podporuje spolek [Zvíře v tísní](#), bylo nashromážděno 6 040 Kč.

Fotky z 8. strakonického Veget Festu je možné zhlédnout [zde](#). Pokud byste s námi chtěli spolupracovat na dalším ročníku, ať už z pozice prezentujícího, sponzora nebo dobrovolníka, můžete se nám ozvat třeba prostřednictvím [facebookových stránek](#), na kterých je možné sledovat aktuality v průběhu roku. -jj-

Setkání členů a příznivců ČSOP 2021

Pátek

Ve dnech 3. 9. – 5. 9. 2021 se uskutečnilo již dvacáté setkání členů, ZO a příznivců ČSOP. Tentokrát byl místem akce městyš Sloup na Moravě, kde jsme byli ubytováni v místním kempu. Pořádající organizací byla ZO ČSOP Hořepník z Prostějova. Hned od začátku jsme měli na paměti, že CHKO Moravský kras je územím v mnoha směrech výjimečným, a díky přednáškám a exkurzím jsme se dozvídali nové a nové podrobnosti. Například to, že rostlina kruhatka Matthiolova se na území celé ČR vyskytuje pouze v propasti Macocha – a nikde jinde. Nacházejí se zde nejrozsáhlejší jeskynní systémy v ČR, přičemž v jeskyni Kůlna je doložené nepřetržité osídlení po dobu 120 000 let s unikátními kosterními nálezy člověka neandertálského. Jeskynní sedimenty uchovávají také kosterní pozůstatky medvěda jeskynního. A jsou i tvorové, kteří se do podzemí uchylují ještě dnes a nalézají tu bezpečné úkryty. Je známo, že Moravský kras je nejvýznamnějším zimovištěm netopýrů v ČR. Kriticky ohrožený vrápenec malý je zde druhým nejhojnějším druhem. Celkový počet zde žijících netopýřích druhů je 23.

Dalo se čekat, že o tom všem se bude mluvit hned v úvodních přednáškách, a také tomu tak bylo. O rostlinách, živočiších a geologických poměrech hovořili J. Podhorný, A. Krása a A. Tůma. Dále jsme se seznámili s výstupy z mezinárodního projektu E+ RESIFARMS, zaměřeného na péči o neproduktivní zemědělskou půdu. Kdo chtěl, mohl se pak večer podívat ještě na prezentaci z činnosti ZO ČSOP Hořepník z cyklu „Po Evropě za kytkami“. A překvapením pro všechny bylo neplánované vystoupení dvou školaček z Jihlavy, které se přihlásily se svou prezentací o třídění odpadků a o problematice palmového tuku.

V průběhu přednášek přijížděli další a další kolegové a známí, s kterými se setkáváme v rámci naší činnosti nebo pouze při zmiňovaných celostátních setkáních. Radostné vítání nebralo konce. Předmětem zájmu byl i stánek ČSOP s tiskovinami o

přírodě a s upomínkovými předměty. Po setmění šel někdo na posezení u ohně, někomu stačilo zůstat jen tak venku a pozorovat moravskou oblohu plnou hvězd a poté jít spát pod stan, do chatky nebo přilehlého domu.

Sobota

Ranní probuzení do chladu přicházejícího podzimu bylo obohaceno výskytem žluny zelené, pípáním sýkor a jiného drobného ptactva. Stálo za to sejít k nedalekému Sloupskému potoku, který se zde tváří zcela nevinně, a přitom o pár tisícovek metrů dál se stává vodou vtékající do podzemí a tvořící či modelující jeskynní prostory. Ale v tomto místě je rovněž lokalitou poskytující životní prostředí mnohým živočichům.

K dalšímu pozorování přírody jsme pak měli příležitost při exkurzích, jichž bylo vyhlášeno

Foto -vh-

souběžně několikero a vedli je Leoš Štefka, Antonín Tůma, Ivan Balák, Karin Hustáková a Mirek Kovařík. Kromě toho byl připraven jako každý rok i program pro děti. My jsme si vybrali putování s botaničkou K. Hustákovou. Začínalo se na pokraji Novodvorské aleje složené z lip malolistých a velkolistých, které proti vystupujícímu slunci z východu tvořily jemné stíny. Vstup do lesa po stezce k hradu Blansek byl okořeněn, hned v prvních krocích, výskytem bramboříku nachového. Samotné rozvaliny hradu, ukryté v háji listnatých a jehličnatých dřevin, poskytovaly prostředí pro mnoho dalších druhů rostlin a živočichů. Jednalo se o místo nanejvýš zajímavé. Jenže vzhledem k vytýčeným cílům naší trasy bylo nutno pokračovat do dna Pustého žlebu a napojit se v místě Pod Salmovkou na modrou turistickou stezku.

Při sestupu jsme mohli pocítit chlad a vlhko způsobené kaňonovitým profilem tohoto místa a reverzním dechem země. Čekal nás skalní útvar se jménem Čertova branka a další žleb, nazvaný Punkevní. Bylo pořád u čeho se zastavovat, ale zároveň jsme si hlídali čas, abychom stihli domluvenou návštěvu Domu přírody Moravského krasu. Tady jsme se potěšili interaktivním charakterem expozic a nápaditostí jejich tvůrců. Nepřehlédli jsme ovšem ani méně nápadné ukázky místních hornin ve venkovním prostoru. Naše průvodkyně nás dále zavedla k nedaleké Kateřinské jeskyni. Její prohlídka byla velkolepá. Krápníková výzdoba, tajemná zákoutí, kostra jeskynního medvěda, velký jeskynní sál a kamenná čarodějnice... atd. atd.

Brzy jsme se přiblížili k dalšímu cíli naší cesty – tím byla plošina u propasti Macocha. Dostali jsme se tam kolem Korálového závrtu, což je náhlý jámovitý kráter v nepatrném háji ústící do propastovité jeskyně a dalších podzemních prostor. Návštěva jícnu Macochy byla poznamenána okolním turistickým ruchem, ale paní Hustáková zachovala přírodovědnou povahu našeho putování a ukázala nám místo výskytu kruhatky Matthiolioho, tařice skalní i jiných

zajímavých rostlin. A pak hned další botanicou lahůdkou byla stráž ležící naproti obci Vilémovice, kde je suché prostředí s hrbolky skalek a s porostem vypásaným ovečkami. Tam se nám líbilo nakonec nejvíc, a nejen proto, že jsme tam potkali i atraktivní kudlanky nábožné nebo že jsme se popásli na zralých dřínkách.

Rozloučení s naší výbornou průvodkyní bylo srdečné. Jako bychom si na sebe během dne zvykli. To udělal hlavně společný zájem o přírodu a touha po poznání. Podvečerní program setkání však ještě nekončil. Po chvilíčce oddechu jsme se vydali ke Sloupsko-šošůvským jeskyním, kde byl připraven koncert folkové hudební skupiny Mošny z Brna. Příjemný zpěv v podzemním sále umocněný chladem, vlhkem a možná i občasným průletem netopýra velkého byl tou pravou tečkou za rušným dnem. A kdo zatím ještě nebyl unavený, mohl pokračovat nočním lovem motýlů na světelnou plochu (samozřejmě s entomologem a s jeho poutavým vyprávěním), zpěvem u ohně nebo poslechem dalších přednášek.

Kateřinská jeskyně, foto -vh-

Pro nás bylo zvlášť zajímavé to, co vyprávěl pan Dominik Franc o postupné přeměně jehličnatého lesa na smíšený. Jak víme i z literatury a ze zkušeností jiných pěstitelů, zdaleka není vše tak jednoduché, jak by se mohlo zdát. Pokud by se jen jeden druh stromů vykácel a nahradil jinými, nastaly by nejrůznější potíže (např. s rozrůstáním lísky, bezu, brsleny a jiných keřů), a tak je lepší nechat listnaté stromy zpočátku růst pod jehličnany a teprve dodatečně jim dát přednost.

Neděle

V neděli bylo také možné si vybrat z více možností, kam se vydat. My jsme se rozhodli pro výpravu s panem Josefem Plačkem. Brylogem, neboli mechařem. Ranní sraz byl před Sloupsko-šošůvskými jeskyněmi. Po úvodu, kdy nám náš průvodce rozdál připravený obrazový přehled některých význačných druhů, jsme se vydali okolo Hřebenáče, Propáستky a jeskyně Kůlny k hotelu Broušek. Zde jsme odbočili na červenou turistickou stezku. Naše první zastavení bylo u javoru klenu, kde nám na jeho kmenech bylo představeno hned několik druhů mechů. Totéž se dělo u nízké skály s ruderálními rostlinami, pak u dalších stromů a opět u jiné nenápadné skalky. Postupovali jsme tzv. brylogickým tempem, které by bylo běžným turistům k smíchu, ale my jsme byli všichni spokojeni. Pan Plaček navíc přednáší s nadsázkou a humorem - a to se dobře hodí k neradostné skutečnosti, že pro běžného smrtelníka je nemožné se mechy pořádně naučit. Opravdových znalců je v každé zemi jen málo a předávání zkušeností nováčkům je tím obtížnější, že zdaleka ne všechny informace lze nějak zaznamenat. Hodně toho záleží na cviku a intuici.

Lov nočních motýlů - prástevník kostivalový, foto -vh-

například se školní třídou nebo s dětmi z kroužků a všichni si společně představují život malých tvorů, pro které jsou porosty na kmenech stromů nebo na kamenech něčím podobným, jako je pro člověka vzrostlý les.

Setkání nám rychle uteklo. Bylo pěkně připravené a jsme za něj vděční. Už jen proto, že zhodnocuje svým způsobem práci lidí, kteří jsou zaměřeni na vnímání přírody jako společníka, a nikoliv jako věc, kterou máme jen využívat v duchu nějakého námi vytvořeného práva. Náš dík patří našim organizátorům, průvodcům a přednášejícím, kteří do této akce vložili svůj čas, nadšení, finanční prostředky a možná mnoho jiného. *-ah-, -vh-*

Poznámka: podrobnější zápis s výčtem pozorovaných druhů rostlin a živočichů najdete [zde](#).

Překopávky

Co čeká příbramské haldy?

Významnou krajinnou dominantou na půli cesty mezi Prahou a jižními Čechami jsou odvaly po těžbě uranových rud z druhé poloviny 20. století známé jako příbramské haldy. Milióny tun hlušiny shromážděných na celkem 26 výsypkách za více než půl století ztratily podstatnou část charakteru tzv. ekologické zátěže. Postupnou, i když zpomalenou sukcesí čím dál více srůstají se středočeskou přírodou. Navíc neodmyslitelně upomínají na historicko-politicky zatíženou etapu našeho průmyslového vývoje. Stávají se z nich také útočiště některých specifických forem života.

V posledních letech však kolem příbramských hald krouží projekty na jejich odtěžení a využití hlušiny jakožto stavebního materiálu zejména pro nové silnice. Nejvíce v tomto ohledu "tlačí" státní podnik Diamo, který v minulosti těžbu hald sám rozporoval, ale nyní pod záminkou sanace staré ekologické zátěže a dodávání materiálu pro státní stavební zakázky projekty připravuje. Takový záměr je z několika zásadních důvodů problematický a zdvihla se proti němu vlna nesouhlasu.

Zatímco povrchové vrstvy hald jsou z velké části tvořené materiálem inertním nebo "vyčpělým", středové partie odvalů tvoří nezpracovaný materiál nejen o vyšší radioaktivitě, ale i s vysokým obsahem některých těžkých kovů (olovo, kadmium, arsen...) a nebezpečných kalů. Těžba byla totiž v minulosti soustředěna pouze na rudu s vysokým obsahem uranu. Zatímco radioaktivní zrna jsou novými metodami z materiálu odstranitelná, ty s obsahem ostatních problematických látek nikoli. Navíc by se manipulací s haldami dostávaly do ovzduší a při ukládání v rámci stavebních prací dále do životního prostředí. Vznikala by tak ekologická zátěž mnohem závažnější než jejich ponecháním v haldách. Odhadem 30-50 % materiálu odvalů je dále nepoužitelného; musel by být uložen na nové deponie. Zásadní výtka veřejnosti směřuje ke způsobu těžby a dopravy. Materiál z rozebíraných hald by byl transportován v blízkosti stávajících sídel pásovými dopravníky a nákladními automobily, což by extrémně navýšovalo prašnost a hlučnost.

Halda č. 15 u Lešetíc, foto ŠJů, Wikimedia Commons

Problematický je také celkový postup schvalování. Záměr dosud nemusel projít procesem posuzování vlivu na životní prostředí (tzv. velká EIA). Styl postupu připomíná v Čechách tolik oblíbenou salámovou metodu - těžba by se měla v první fázi týkat "pouze" částečného objemu hald č. 11, 15 a 19. Ve zjišťovacích řízeních dospělo MŽP k závěru, že záměr nebude mít na životní prostředí významný vliv (viz [zde](#)). Koncem roku 2020 podaly dotčené obce proti takovému rozhodnutí rozklad. Ke kauze přinesly v minulém roce podrobnější informace dva díly cyklu Nedej se! - [zde](#) a [zde](#). Problematiky se dotklo i poslední číslo časopisu Ochrana přírody, zabývající se ekologickou obnovou posttěžebních prostorů. V článku [Příbramské haldy jako součást kulturního krajinného dědictví a stanoviště ohrožené flóry](#) rozebírají autoři význam výsypek pro vzácné druhy rostlin, zejména pak lišejníků. Doložen zde byl i výskyt několika červenoseznamových živočichů.

Náročnost dobývání, manipulace s vytěženým materiálem a ekologická rizika snižují i samotné ekonomické aspekty záměru. Nejčastěji diskutovaná varianta počítá s takzvaným superodvalem, tedy centrální deponií, kam by byl postupně transportován materiál z rozebíraných výsypek. Odtud bude dle poptávky distribuován k dalšímu využití. Ve výsledku půjde o dvojnásobnou manipulaci s problematickou hmotou. Celý záměr je i v nejrychlejší variantě plánován na několik desetiletí. Podle odpůrců jde o lukrativní zdlouhavý obchod za státní peníze pod rouškou likvidace tzv. starých ekologických zátěží. -jj-

Komentovaná vycházka ke květnatému pásu v Písku

Jedno zářijové pondělní odpoledne jste si mohli všimnout skupiny dětí a dospělých, která překážela cyklistům a chodcům u lávky před Pečovatelským domem v Písku. Čekali jsme na příchod odborníka entomologa, aby nám zahájil sérii komentovaných vycházek s pozorováním života hmyzu na místě speciálně pro hmyz vytvořeném. Přijel pan RNDr. Jiří Řehounek, jeden ze zakladatelů sdružení Calla z Českých Budějovic. Jako středoškolský učitel se ve

svém volném čase věnuje popularizaci způsobů, jak i ve městech podporovat biodiverzitu vytvářením vhodného prostředí pro hmyz.

Hmyz a organismy, které jsou na něm existenčně závislé, mizí z naší krajiny. Zemědělské plochy jsou intenzivně obhospodářované, abychom my lidé měli hojnost na talíři, ale důsledkem rozdělení krajiny do velkých celků, chemicky ošetřovaných lánů, hnojených a intenzivně sečených luk a zcela spásaných pastvin chybí prostředí pro hmyz a především motýly.

Inspirovali jsme se tedy v Českých Budějovicích. Sdružení Calla po dohodě s městem vysévá tzv. „květnaté pásy“ a na jeho popud jsou městské trávníky na řadě míst mozaikově sečené. To je důležité pro vývoj, rozmnožování a nerušený život –

Foto Dagmar Švecová

hlavně motýlů, ale i ostatních hmyzáčků. I my jsme dostali podporu města a první květnatý pás v Písku již vznikl.

Využíváme zde příležitosti poděkovat všem Písečákům, kteří náš projekt podpořili v soutěži o prostředky z participačního rozpočtu PARO PÍSEK v loňském roce, a srdečně zveme do prostoru, kde se již klube první květnatý pás. Je to krásné místo nad řekou Otavou, kde již před časem rodiče dětí z křesťanské mateřské školky, za podpory odboru životního prostředí města Písku, vysadili dvě řady původních odrůd hrušní. Nachází se pod Domovem pro seniory Domovinka.

Sem jsme se vydali, abychom s odborníkem entomologem prozkoumali, co lze v takovém nově založeném pásu bylin a květin najít. Děti ze skautského oddílu Albatros dostaly velká smýkadla a brzo už přinášely první úlovky z květnatého pásu. Mohly se pak dozvědět jména a podrobnosti o stvořeních, která jim uvízla v síti. Hmyz byl samozřejmě opět puštěn na svobodu a doufáme, že přístup k těmto drobným obyvatelům našeho města získaly děti kladný. Podle zájmu, s jakým si jej prohlížely, je naděje,

že nová generace, stane-li se experty na přírodu, ocení její geniální propojenost. Vždyť i my jsme příroda a její ochranou chráníme hlavně sebe. Mnohdy potřebujeme jen správné informace, abychom nepropadali iracionálnímu strachu. Například u obávaných klíšťat nezáleží na výšce trávy, ale zda místo, na kterém roste, navštěvuje zvěř, která klíšťata přenáší.

Dalším omylem, kterému lidé věří, je představa, že entomologové mohou populaci hmyzu nebo motýlů ohrozit vysbíráním. Pokud stále existuje vhodné prostředí, nelze tímto způsobem hmyz vyhubit. Druhy hmyzu, ptáků, obojživelníků mizí, protože ztrácejí své přirozené prostředí. Motýli například potřebují odlišné rostliny ke sběru nektaru, jiné zas k námluvám a vývoji housenek. Proto je dobré nechat někde u plotu růst kopřivu, abychom se mohli těšit z krásy baboček, nebo i oželet pár listů kapusty či lichořeřišnice pro toho obyčejného běláška... I ti nám mizí. Věděli jste, kolik je druhů bělášků a jak těžké je od sebe rozeznat, když už máte dostatečnou rychlost a šikovnost k jejich polapení?

Naše povídání o vycházce za motýly by mohlo ještě dlouho pokračovat, ale na tomto místě jej již ukončíme. Jestli jste zvědaví, jak to bude dál, poďte s námi tvořit nový vztah ke hmyzu. Tak, aby se náš pohled změnil od otravného neřádu k úžasu z rozmanitosti barev, tvarů a rozličných způsobů života. Nebo k vděčnosti, že je můžeme pozorovat přímo ve městě a předávat entomologické nadšení dětem, aby nasály nový pohled na svět. Jsme spojeni s přírodou a ochranou přírody chráníme i sami sebe v tomto krásném rozmanitém světě.

Děkujeme odboru životního prostředí, jmenovitě panu Ondřeji Kofroňovi za nasazení při realizaci projektu Květnaté pásy u Otavy a panu Tomáši Gareisovi za praktickou pomoc.

Dagmar Švecová, spolek Voda a zeleň v Písku, vodaazelenvpisku@gmail.com, můžete nás také vidět na [facebooku](#) nebo [instagramu](#).

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

13. díl – Výpočetní technika, informační a komunikační technologie

V našem seriálu jsme se doposud věnovali převážně oblastem, které jsou i přes určitou složitost spotřebitelských řetězců poměrně dobře představitelné a jejichž ekologický dopad dokážeme alespoň zhruba odhadnout, pokud se tím vůbec chceme zabývat. Do tématu, kterému se budeme věnovat dnes, však vstupuje faktor určité virtuálnosti a abstrakce. Až studiemi zjištěná a z dalších zdrojů dohledatelná čísla nám dávají představu o něčem, co nás možná předtím ani nenapadlo. Ekologickou stopu výpočetních a komunikačních technologií jsme dosud vnímali pouze z pohledu náročnosti zdrojů - zejména vzácných kovů a spotřeby elektrické energie. V posledních letech však začínají prosakovat takřka šokující informace o náročnosti našich životů v online prostoru.

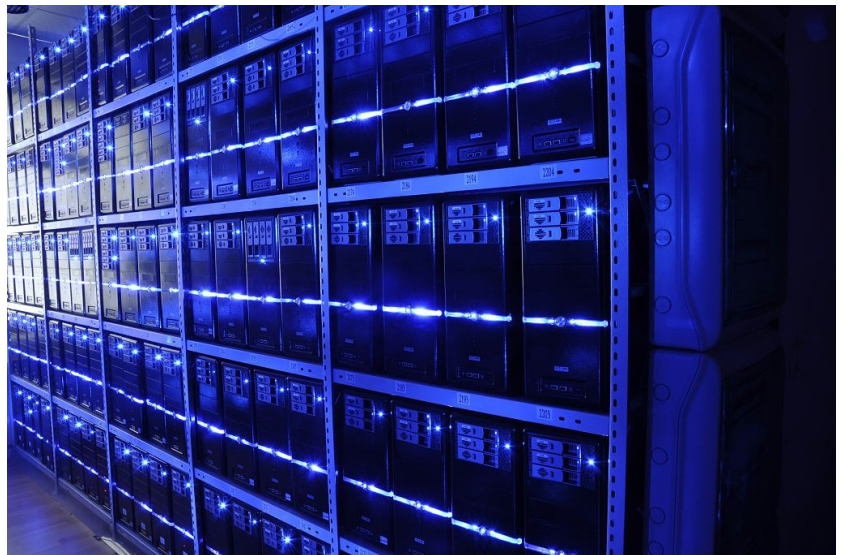
Ještě chytřejší telefony?

První mobilní telefon na světě byl uveden na trh až v roce 1983. V ČR se objevuje ještě o 8 let později. 30 let poté se stalo téměř normou, že po dvou letech je náš smartphone již zastaralý/rozbitý/nevyhovující našim přemrštěným požadavkům. Na první pohled se může zdát, že technologický rozmach posledních několika desetiletí, kdy se z doposud objemných elektrospotřebičů staly kapesní záležitosti, přinese i kýženou environmentální úsporu. Opak je však pravdou. Největší ekologickou stopu s sebou nese výroba těchto zařízení - právě v kontextu získávání vzácných prvků. I když je energetická náročnost provozu nižší než dříve, pořád je rychlý oběh telefonů nebo notebooků a jejich zastarávání tím největším problémem. Navíc zmenšování spotřebičů už dosáhlo svého pomyslného stropu, vzhledem ke zvyšující se grafické kvalitě a náročnosti přenášených médií se zvyšují i hardwarové požadavky a nová zařízení jsou čím dál složitější a začínají se opět zvětšovat (více viz [zde](#)). I když se fanoušci tlačítkových telefonů stávají již spíše raritou a technologický návrat asi není možný, řešení je nasnadě. Nepodléhat tolik tlaku reklamy a trendů. Vlastnictví stále nejnovějšího iPhone není nutností, ale zbytečným módním výstřelkem s dalekosáhlými ekologickými dopady.

Podobná situace je u notebooků nebo stolních počítačů. Již dávno pryč jsou doby, kdy softwarová nebo grafická úroveň nejnovějších strojů nemusela dostačovat některým uživatelským požadavkům. Dnes je technologická vyspělost již taková, že pro normálního smrtníka jsou další kvalitativní nároky již pouhým rozmarem. Pokud se zamýšlíte nad environmentální náročností výroby nového spotřebiče, umožňuje trh nákup tzv. repasovaných strojů - zejména telefonů nebo notebooků. Na rozdíl od klasického zboží "z druhé ruky" nabízí profesionální servis a záruční dobu (i když zkrácenou).

Skrytá ekologická stopa kyberprostoru

I když máme přirozenou tendenci vnímat výpočetní techniku a internet jako něco, co šetří zdroje a lidskou práci, je tomu skutečně tak? Poslední studie ukazují, že tento pohled je velmi zkreslený. Tématem se zabývalo např. jedno z letošních vydání časopisu 7. generace a některá zveřejněná čísla jsou alarmující. Uhlíková stopa internetu tvoří podle odhadů 3,7 % celosvětových emisí (zatímco třeba letecká doprava 2,5 %). Co je příčinou? Téměř exponenciálně vzrůstající objem dat - zpracovávaných a ukládaných v cloudových úložištích velmi náročných na hardware i elektrickou energii a jejich přenos k člověku u klávesnice nebo u chytrého telefonu. Na vině samozřejmě nejsou všichni uživatelé internetu stejně. Rozhodující je objem dat a další vlastnosti interakce. Nejnáročnější se v tomto ohledu jeví videa a streamovací služby - určitým zjednodušením bychom mohli dospět k tomu, že velkou měrou se na celkové náročnosti podílejí kratochvilné činnosti (streamovací služby typu Netflix nebo Youtube), klasický přenos informací formou mailů nebo tweetů je na tom nersrovnatelně lépe. S dalším rozvojem internetové sítě a objemu přenášených dat se dá očekávat skokové zvyšování energetické náročnosti. A to i přesto, že se největší hráči na trhu zaklínají zelenou politikou. Ta však spočívá většinou pouze v ekologických kompenzacích, v lepším případě ve využívání energií z obnovitelných zdrojů.

Datové centrum, foto Wikimedia commons

Doporučení pro řadového uživatele internetu může směřovat k omezení objemu dat využívaných nebo sdílených v internetovém prostoru a snižování poptávky po lepších kvalitách přenášených výstupů. Je třeba si uvědomit, že takřka vše, co na internetu pošleme, sdílíme atd. se po nějakou dobu nebo neomezeně dlouho ukládá v hardwarově a energeticky náročných úložištích. Pomoci může také promazávání těchto dat. Samostatným článkem jsou pak šetrnější zásady využívání koncového zařízení - volba vhodného nástroje, ne zbytečně vysoké kvality přenosu, úsporné režimy, úplné odpojování od sítě atd.

Kryptoměny jako slepá vývojová větev

Virtuální měny se na počátku svého rozmachu jeví jako alternativa klasického peněžního systému. Postupem doby se však ukázalo, že jde (na rozdíl od barterových projektů) o klasickou, i když specifickou výseč národního hospodářství. A co hůře - "těžba" i samotné používání kryptoměn za sebou zanechávají extrémně vysokou ekologickou stopu. Podobně jako internetová úložiště vyžadují těžebny virtuálních měn obrovské množství elektrické energie a také moderní hardware, který zvláště v tomto odvětví rychle zastarává. Tato činnost tak s sebou nese i velké objemy elektroodpadu. Jedno číslo za všechny - samotný Bitcoin překonal ve své náročnosti energetickou spotřebu celé ČR za rok 2019 (více viz [zde](#) nebo [zde](#)).

Naše touha po zjednodušování a nových formách zábavy nás tak opět začíná dohánět. Virtuální počítačový svět se zhmotňuje a naplno se projevují dopady, které byly dosud před našimi zraky skryté. -jj-

Květnatá loučka a její podzimní proměna

Jak jste si mohli přečíst v Kompostu č. [8/2021](#), sledování několika palouků osetých květnatou směsí bylo pro nás během léta velkým dobrodružstvím. Zvědavost nás neopustila ani na podzim a chodili jsme se dívat, co po červencovém pokosení znovu povyroste a jakých dalších květů se ještě dočkáme. Veřejnost se už během prázdnin mohla těšit z čerstvé žluti rmenu barvířského (který dominoval i na jaře), nás zajímaly podrobnosti a pečlivě jsme si zaznamenávali každý zpozorovaný druh.

Hned při první podzimní schůzce Ledňáčků (17. 9.) jsme aspoň o zběžné určení rostlin i živočichů navíc ještě poprosili Evu Legátovou a měli jsme radost, kolik nám jich vyjmenovala:

Na loučkách u Pětikolského jezu to byl rmen barvířský, rdesno truskavec, dobromysl obecná, locika kompasová, hvozdík,

Foto -ah-

vikev, merlíky, pumpava rozpuková, pohánka hřebenitá, třezalka tečkovaná, šalvěj, řebříček obecný, kokoška pastuší tobolka, tollice dětelová, úročník bolhoj, len vytrvalý, bedrník obecný, chrpa modrá, silenka nadmutá, knotovka bílá, štírovník růžkatý, šedivka šedá, vičenec ligrus, mléč, turan kanadský, turan roční, hluchavka nachová, černohlávek obecný, mrkev obecná, svízel, kopřiva dvoudomá, ptačinec, rožec, trojštět žlutavý, pampeliška podzimní, bojínek luční. Z hmyzu zde žijí minimálně 3 druhy pestřenek, na květech rmenu barvířského se vyskytl běžník *Xysticus*. Z motýlů jsme v létě zaznamenali jen modráska jehlicového. Zato sem v té době zalétávali stehlíci – a na ty byla zrovna tak hezká podívaná.

Že je leccos jinak, než jsme původně odhadovali, to bere me jako zkušenost a jsme zvědaví na další vývoj. Je jasné, že by se na takovém experimentálním pozemku hodilo, kdyby svou okázalou nádherou každého hned uhodil do očí a naladil aspoň někoho na proměnu vlastní „golfové“ zahrádky v podobném duchu. Jenže právě tohle by bylo nejspíš zároveň i ošidné. Působilo by to dojmem, jako kdyby příroda byla míček na klíček. A že k vytvoření dobře vyváženého biotopu by mohlo stačit jen málo, jen si něco koupit a sem tam se o to trochu postarat - a sláva, je to tady a šlo to pěkně snadno a rychle. Takové uvažování by bylo jen na škodu. Místo toho jsme vděční i za druhy, které jsou nenápadné, a přesto ve městě vzácné a vítané. Navíc stačí se podívat zblízka například na pohánku hřebenitou - a rázem to pro nás přestane být obyčejná tráva, protože uvidíme její zvláštní „hřebínek“ a zalíbí se nám...

Že je leccos jinak, než jsme původně odhadovali, to bere me jako zkušenost a jsme zvědaví na další vývoj. Je jasné, že by se na takovém experimentálním pozemku hodilo,

A ještě poznámka ohledně paloučku v ulici Švandy Dudáka: zde byl porost trochu jiný a nebylo zde např. tolik rmenu barvířského. Nijak výrazná ta odlišnost ale nebyla. A jak to bude dál? Uvidíme. A pokud se také chodíte dívat, čekají (snad) všichni možná budoucí překvapení i na vás. -ah-

Stužkonoska švestková

Stužkonosku švestkovou (*Catocala fulminea*) jsem vyfotila v Červených Dvorcích u Sušice 19. 8. 2021. Můžeme se s ní setkat vzácně na nejteplejších lokalitách v Pošumaví. V Evropě zasahuje na sever nejdále ze všech stužkonosek se žlutou barvou na zadních křídlech. Najdeme ji v křovinaté lesostepi, ovocných sadech, parcích, zahradách, v křovinatých lemech podél cest a na lesních okrajích.

Stužkonosky patří k největším a nesporně též k nejkrásnějším můrám. Na Šumavě je tato skupina zastoupena chudě, pouhými 3-4 druhy, neboť většina českých druhů obývá teplé území. Přední křídla většiny z 25 evropských druhů jsou sice nenápadná, zato zadní září výraznými barvami: nejčastěji červenou, méně často žlutou (u stužkonosky švestkové) nebo hnědožlutou, u jednoho druhu modrou. Zbarvení není pro okrasu, nýbrž je vysoce funkční. V klidu motýl splývá s podkladem, je-li vyrušen, odkryje přední křídla a poodhalí pestrá zadní. Toto chování překvapí na okamžik případného predátora (nejčastěji ptačeho) a motýl zatím stačí uletět.

Foto Eva Legátová

Stužkonoska švestková létá od konce června do konce srpna. Ve dne sedí tento motýl často hlavou dolů na kmenech, sloupcích, zdech nebo plotech, je poměrně plachý, po vyrušení vyletuje na krátkou vzdálenost. Housenky žijí od konce dubna jednotlivě na růžovitých dřevinách, hlavními živnými rostlinami jsou trnka a švestka, dále střemcha, příležitostně hloh a hrůšeň. Upřednostňují starší keře nebo nízké stromky. Aktivní jsou v noci. Ve dne sedí s tělem přitisknutým k větvičkám a kmínkům živných rostlin, s kterými dokonale splývá

vají (dlouhý výrůstek na 8. tělním článku napodobuje krátké trny nebo větvičky). Kuklí se v zápotku mezi listím. Přezimují vajíčka. **Eva Legátová**

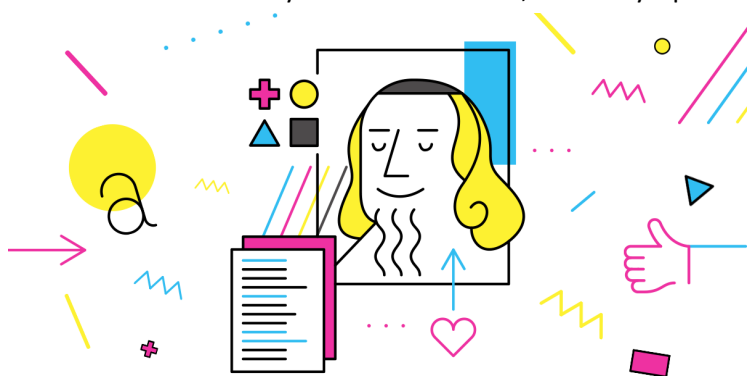
Použitá literatura:

MACEK, J. a kol.: Atlas Motýli a housenky střední Evropy, Noční motýli II. Academia, Praha, 2008.
NOVÁK, I., HAVEL, L.: Atlas šumavských motýlů, Karmášek, 2006.

Večer s dokumentem - 92. díl - Edukační videa České televize

V dnešním díle seriálu vás nasměruji na rozcestník vzdělávacích environmentálních videí pro školy, který připravila na svém webu Česká televize. Jak se posléze dozvíte, obsahuje však dokumenty vhodné i pro širokou veřejnost. Naleznete je na [této adrese](#). Seznam videí je součástí unikátního širšího portálu ČT [edu.ceskatelevize.cz](#) - na hlavní liště můžete filtrovat nejen podle předmětů a témat, ale i stupně vzdělání (pokud jste např. pedagog hledající vhodný materiál do své výuky). Zvolený okruh pak můžete dále řadit podle délky videa, abecedy, sledovanosti nebo podtémat. Část videí obsahuje i "pracovní listy" s otázkami a úkoly vztahujícími se k tématu daného dokumentu. Některá videa jsou samostatnými krátkými filmy, některá jsou vybranými epizodami cyklů ČT (např. Nedej se!) a některá jsou "vystřižena" z delších snímků (vždy však s odkazem na původní celé znění).

Při listování dokumenty naleznete i takové, které kdysi proběhly obrazovkami České televize, jsou velmi dobře zpracované a mohou toho mnoho říci i divákům mimo školní lavice. Z těch delších namátkou vybírám:

[Jak jsme zelenali](#) - Snímek z roku 2009 mapující dosavadní vývoj životního prostředí po roce 1989. Vychází z důležitých informací o jeho tristním stavu z dob konce socialistické éry, kdy naprosto katastrofální kvalita ovzduší a vod významným dílem přispěla k pádu režimu (předsametové demonstrace v Teplicích byly rozdmýchány právě tímto). Hodnotí radikální obrat, útlum těžkého průmyslu a přijetí stěžejní legislativy na počátku 90. let. Stejně jako i to, která byla tyto pozitivní tendence upozaděny nástupem čistě ekonomických myšle-

nek pod taktovkou Václava Klause a nově zvolené ODS. Jako největší problémy porevolučního vývoje dokument hodnotí pokračující negativní změny v zemědělské krajině a také nekontrolovatelný urbanismus příměstských oblastí. Jako určitá naděje je vnímán vstup ČR do EU a implementace společné environmentální legislativy. "Ekologickou historii" naší země rozebírají podobným způsobem také epizody cyklu Nedej se! ([zde](#)) a minisérie Dějiny neposlušnosti ([zde](#)).

[Pravda o třídění odpadu](#) - Velmi kvalitně zpracovaný investigativní snímek přinášející závažné informace o naší údajně vysoké třídící zdatnosti. Pořad Bilance zveřejňuje pro někoho možná až šokující souvislosti a čísla z oblasti třídění a recyklace odpadů. Jelikož je pod taktovkou "neziskové" společnosti Eko-kom s těmito dvěma pojmy takřka libovolně žonglováno, je česká společnost lživě přesvědčována o úspěšnosti české recyklace (zejména plastových odpadů). V uplynulých letech před přijetím nového odpadového zákona bylo zveřejněno, že míra recyklace plastů se pohybuje až na úrovni 70 %. Toto vysoké číslo však zahrnuje i energetické využití (spalování ve spalovnách nebo při výrobě cementu). Skutečné materiálové využití pro výrobu něčeho nového ve skutečnosti nedosahuje ani 30 %. V dokumentu se dozvíme, jakou roli v této blamáži hraje právě společnost Eko-kom a jak se tomu dá do budoucna čelit.

Ať už jste pedagog, nebo ne, myslím, že každý by v přehledu mohl najít spoustu vzdělání i zábavy nejen na prodlužující se podzimní večery. -jj-

Pozvánky - říjen 2021

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Farmářské trhy Strakonice

pátek 8. a 22. 10., 13-17 hod., Velké náměstí (pod radnicí)

Pokračují podzimní farmářské trhy na Velkém náměstí - každé dva týdny až do 19.

listopadu. Přijďte si vybrat z bohaté nabídky farmářských a regionálních potravin, řemeslných výrobků a občerstvení. Vše s důslednou kontrolou původu. Na místě bude umožněn prodej drobných pěstitelských přebytků bez účastnického poplatku. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců na: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>.

Kontakt: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice.

Kurzy zdravého vaření

úterý 12. 10., nebo čtvrtek 14. 10. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad školou 560, Strakonice)

Nová sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - "Jak zadržet vodu v krajině?"

středa 20. 10., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Jak předcházet suchu a povodním? Jak zabraňovat erozi půdy? Jak obnovit přirozené funkce krajiny při udržení zemědělské produkce? Jak se připravit na výkyvy počasí a změnu klimatu? Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět ochránce přírody a spoluautor modelu Zdoňov **Jiří Malík**. Zároveň představí know-how Živá krajina, které přináší ucelené řešení pro návrat vody do krajiny. *-jj-*

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Přírodovědná procházka s profesionálním hydrobiologem po okolí Pražáku

NE 3. 10. Sraz v 7:55 před nádražím ČD. V 8:09 odjezd (s přesedáním) na Pražák. Tam na nás bude v 9:50 čekat **RNDr. Richard Faina**, seznámí nás s hydrobiologickými poměry na lokalitě a ukáže odběr zooplanktonu aj. Půjdeme cca 4 km po zpevněných cestách k přírodní památce **Záhorský rybník, k rybníku Kačírek, k Blanici** a do okolí. Trasu lze po dohodě upravit. Návrat vlakem opět z Pražáku, např. v 16:06. Více v ŠK Za Parkem nebo na www.csop-strakonice.net.

Středeční zastavení

ST 6. 10. : Sdílení, ztišení, inspirace. Setkání s literaturou, **např. se vzpomínkami a texty Jiřího Tichoty**. Sraz v 16:30 před pobočkou Za Parkem. Můžeme být uvnitř, ale v případě dohody i venku.

Mezigenerační klub PARK

NE 10. 10., PO 11. 10. Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď venku, nebo v knihovně. Sraz 2. neděle v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK.

PÁ 1. 10. si uděláme růžičky z barevného listí, 8. 10. a 15. 10. nasbíráme podzimní plody na figurky. Za větrného počasí si na kteroukoliv schůzku rovnou s sebou vezměte draka. Info pobočka ŠK Za Parkem nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka rostlin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy aj.**

Bližší informace: Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz.

Poznámka: Plánované akce jsou vyhlášeny, ale vzhledem k aktuální epidemiologické situaci může dojít ke změnám. *-ah-*

Drobné smetí

Na Slovensku vznikla nová přírodní rezervace, je součástí UNESCO

V okrese Snina bylo vyhlášeno 15. září nové chráněné území, které by mělo chránit unikátní bukové lesy Karpat. Bude mít rozlohu téměř 1000 hektarů a přibližně pětkrát rozlehlejší ochranné pásmo. Nová rezervace se stane součástí lokalit světového přírodního dědictví. Více viz [zde](#).

Stav ovzduší se meziročně opět zlepšil

Podle údajů Státního zdravotnického ústavu jsou za tímto trendem zejména teplejší zimy minulých let a nižší potřeba spalování v lokálních topeništích. Více informací viz [zde](#).

Organizace Greenpeace slaví 50 let

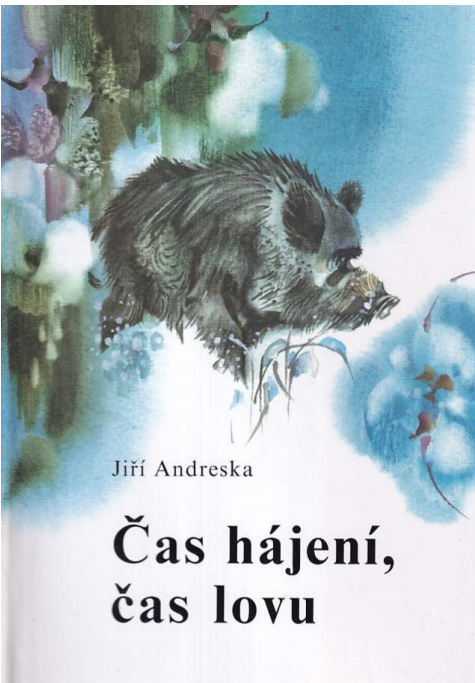
Největší globální environmentální organizace si připomíná výročí 50 let od první plavby aktivistů ve snaze zabránit pokusům atomovým výbuchům. Více se dočtete [zde](#). -jj-

Literární okno

Jan Andreska: Čas hájení, čas lovu

Nebýt jména na obálce, byla bych přešla tuhle knížku v obchodu bez valného zaujetí. Název působí dojmem, že jde o jakési myslivecké příběhy, obrázek Jiřího Krásla jako kdyby to ještě potvrdzoval, a protože jsem čtením všeho druhu trvale přímo zavalená, moc bych se tentokrát o bližší informace asi nezajímala. Jsem ale povoláním knihovnice a automaticky čtu mimo názvu vždycky i jméno autora: a protože jde v tomhle případě o Jiřího Andresku, hned jsem v duchu zajásala a dala se do horlivého listování, posléze jsem knížku zaplatila a hned ten samý den se do ní nedočkavě pustila. Pana Andresku jsem totiž zažila jednak jako výborného přednášejícího na besedě pro školáky, jednak ho znám díky „Vydře ze Zlaté stoky“ (viz [zde](#)) a několika jiným titulům - a mít víc času, přečetla bych od něj cokoli, co se dá sehnat. Mohla bych se spolehnout na jeho velké znalosti i vypravěčské umění a také na chválu od čtenářů, kterým jsem kdy v knihovně něco z jeho díla doporučila.

Jiří Andreska (1931-1999) byl lesníkem, mysliveckým a rybářským historikem, etnografem a pracovníkem Zemědělského muzea. Spolupracoval s televizí a s rozhlasem a byl jedním našich nejpilnějších popularizátorů v oboru přírodovědy – počet jeho takto zaměřených příspěvků jde nejen do stovek, ale do tisíců. Dýchá z nich opravdový vztah k přírodě a snaha přispět k její ochraně, navíc je vše podáno maximálně srozumitelně a ilustrováno vlastním pozorováním a zážitky.

Kniha „Čas hájení, čas lovu“ provází čtenáře naší českou přírodou, a to od počínajícího jara až do zimy. Autor jako kdyby předvídal naše otázky a hned na ně ochotně i odpovídal. Vypráví o tom, které druhy ptáků a kdy můžeme slyšet, s jakými zvířaty se na svých potulkách krajinou setkat, co se rychle naučíme, a co nás naopak bude stále znovu překvapovat... Hrdinové jednotlivých kapitol jsou naši blízcí spolubydli-

ci, o nichž někdy třeba i něco tušíme, ale často o nich nemáme ani ponětí. Dozvědět se o nich něco bližšího je vzrušující a přináší to velkou radost a užitečné vědomosti.

Malíř Jiří Krásal (1928-2004) vyzdobil knihu množstvím černobílých i barevných obrázků. Jeho jméno není myslím příliš známé, i když ilustroval celou řadu titulů zaměřených na dobrodružství nebo na myslivost a také komiks „Kulišáci“ v časopisu ABC (podle scénáře Jaroslava Foglara). Nejspíš si asi jeho styl vybavíte při vzpomínce na knihu „Lassie se vrací“, znáte-li ji z dodnes oblíbeného vydání z roku 1970. Krásalův způsob malby (čínský akvarel) je tentýž, jaký používal i o něco starší malíř Mirko Hanák (1921-1971), takže se tak trochu vtírá podezření z plagiátorství – ve skutečnosti ale je podobnost dána tím, že oba tito klasikové přírodně laděných ilustrací

studovali na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v ateliéru profesora Josefa Nováka jako spolužáci.

Knihy „Čas hájení, čas lovu“ je příjemná i tím, že vyznívá radostně. Je to dáno okouzlením pozorovatele rostlin a živočichů a jeho vírou v brzký obrat k lepšímu v době začátku 90. let minulého století. V doslovu je vyjmenováno několikero výrazných úspěchů, k nimž po roce 1989 v ochraně životního prostředí došlo a jejich význam je patrný dodnes. Optimismus nás mladších je sice už menší, protože se nahromadily nové problémy, ale to nic nemění na tom, že zásluhy našich předchůdců byly velké a je za co jim vděčit.

Dlouho jsem přemýšlela, jakou vybrat z knížky Jiřího Andresky ukázkou, až mi v tom vypomohla vzpomínka na pana Karla Průchu, bývalého pracovníka přírodovědné stanice při DDM Horažďovice. Na jeho přednášku z 11. 12. 2007. Moc hezky tenkrát vyprávěl mimo jiné o záchranném chovu puštíka bělavého a o jeho navrácení do šumavských lesů, pořád se k tomu tématu během svého vyprávění vracel a bylo znát, jak moc mu na výsledcích záleží. Jeho vášnivé zaujetí se možná tehdy zdálo některým posluchačům až přehnané, ale pan Adreska by porozuměl:

„... Před více než dvaceti lety, přesněji od roku 1962, se dostaly do popředí ornitologického zájmu v jižních Čechách sovy horských lesů. Všechno to vlastně začalo tím, že Vladimíru Vosátkovi, polesnému v Novohradských horách, se podařilo uslyšet za jarních večerů houkání kulíšků nejmenších, do té doby vzácných sov. Jezdili jsme je vděčně a rádi poslouchat, bylo to tehdy pro nás něco úplně nového, vonělo to novostí nálezu, i překrásnou přírodou Novohradských hor. Pak se tam objevil další soví hlas, který jsme spojenými silami několika ornitologů, vedených doc. dr. W. Černým, rozluštili jako sýce rousného...

Tehdy jsme všichni cítili, že máme na dosah ruky další velkou šanci, rozluštit ještě třetí a poslední rébus horských sov, výskyt puštíka bělavého ať už v Novohradských horách, nebo na Šumavě... Bylo tak sladké mít zas nové ptačí tajemství a věřit si. Každý můj pohled k jihozápadu, k hradbě šumavských hor, mi připomínal, že se opět chystá něco velkého... Už tehdy jsem v dubnu stál ve starém šumavském lese s dlouhými vlasy lišejníků po větvích, po pás ve sněhu a naslouchal. Bylo po slunce západu a bylo ticho. Pak se ozve. Snad ne hned první večer, sotva na prvním místě. Ale ozve se...“ -ah-

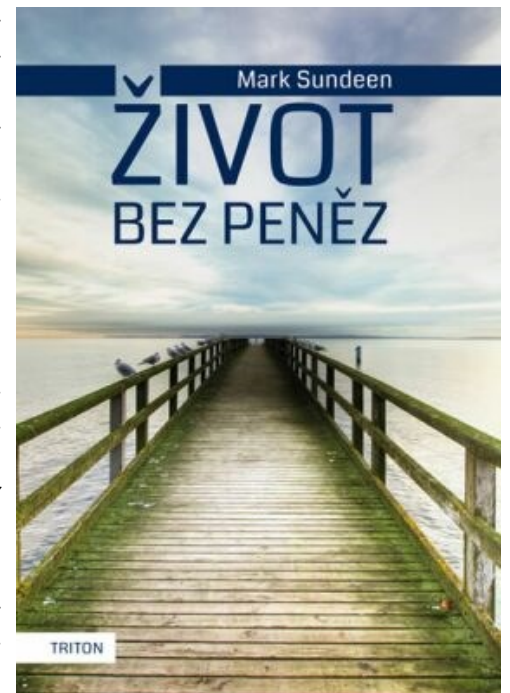
Život bez peněz - Mark Sundeen

Pojednání o této knize musím začít jednou zásadní poznámkou. Je trochu o něčem jiném, než byste si na základě názvu mysleli. V [Kompostu č. 5/2018](#) jsme přinesli recenzi na knihu Muž, který se zřekl peněz a přežil. Ta se plně věnuje aspektům dobrovolného života mimo finanční systém prostřednictvím jednoletého experimentu. I když se titul Život bez peněz tváří na první pohled stejně, rozebírá z podstatné části životní peripetie hlavního hrdiny, které ho k této cestě nasměrovaly. Mohla by se tedy spíše jmenovat "Cesta k životu bez peněz". Na rozdíl od zmiňovaného experimentu se však jedná o naplněný a patrně konečný životní styl. Kniha je životopisem Daniela Suela, který odložil svou poslední hotovost na přelomu tisíciletí do telefonní budky a od té doby žije bez svého podílu na oběhu peněz. Text je mnohvrstevnatým rozbohem nejrůznějších motivací a životních kopanců, které ho k takovému rozhodnutí vedly. Přesto se nejedná o impulzivní rozhodnutí, ale dlouho promyšlenou a mnoha důvody opodstatněnou strategii.

Daniel Suelo byl vychován v rodině ortodoxních křesťanů, dalo by se říci v prostředí křesťanské sekty. Přesto, že se víry jako takové nikdy nezřekl, kritizuje její institucionalizovanou podobu, která mu několikrát vážně zkomplikovala život. Začíná si všimnout zjevných paradoxů ve společnosti. Nejen toho, že čím "chudší" společenství lidí, tím více pohostinné. První rozchod s církví pociťuje na základě přesvědčení o prostém životě věřících, což však ve skutečnosti kolem sebe nepozoruje. Zabývá se různými úhly pohledu na mnišství nebo "žebráctví", které mají ve světových náboženstvích hmatatelnou historickou oporu, ale v dnešním světě jsou tyto pojmy vnímány veskrze pejorativně.

Suelo část svého života věnuje dobrovolnictví v chudých zemích třetího světa, kde plně pociťuje dosah kapitalistického systému a jeho podíl na současné situaci v těchto státech. Pracuje také na organických farmách pouze za stravu. Kromě tohoto zdroje získává potraviny vyhozené (setkává se s komunitou "dumpster diverů") a zdokonaluje se v konzumaci planých rostlin a pěstování. Rovina získávání stravy je protkána zamyšlenými nad současným způsobem plýtvání potravinami.

Zásadní zvrat v jeho životě nastává ve chvíli, kdy přiznává rodičům svou homosexualitu. Ti jej prohlašují za duševně nemocného, což se promítne do dlouhého období s těžkými depresemi a pokusem o sebevraždu. V roce 1997 dobrovolně odchází poustevničit do jeskyně, kde se vlivem nabytého klidu, změnou stravy a sebereflexí zbavuje svých psychických obtíží. Jeho časté myšlenky vedou ke snaze lidí kontrolovat vlastní životy skrze plánování a strach. Věnuje se principu náhody a návratu k pravé podstatě člověka jeho prostým životem v přírodě. "Když přestaneme kontrolovat budoucnost, začneme předpokládat, že všechno se děje z nějakého důvodu." A

tak svoje bytí ohlodává na nezbytné minimum, což z něj paradoxně utvoří zdravějšího a silnějšího člověka. Putuje dále, projde dalšími zaměstnáními, což ho však pouze přesvědčí o podobě jeho další cesty.

Dostává se do komunity freeganů - lidí, kteří se snaží co nejméně podporovat peněžní systém a poškozování životního prostředí spotřebou (žijí co nejvíce z přebytků). Přichomýtne se také k protestům proti Mezinárodnímu měnovému fondu, kde si utvrzuje svůj pohled na zcela abstraktní podobu peněz dneška tvořenou nekonečným zadlužováním, a také na konflikty, které snahou o centrální kontrolu financí vznikají.

Autor se snaží v závěru knihy dojít k rozuzlení; je si vědom toho, že život zcela mimo peněžní systém je pro většinu lidí nepředstavitelný. Na příkladech nejrůznějších projektů (např. Food not bombs) poukazuje na způsoby částečného naplňování těchto myšlenek. Zejména pak střídavým životem bez zbytečné honby za penězi a věcmi. *"Z řady studií vyplývá, že hromadění majetku a zboží je provázáno zmenšujícím se pocitem štěstí."*

Knihy je k dispozici ve fondu ŠK. Pokud si odmyslíte fakt, že o samotném životě bez peněz tak úplně není, je to zajímavé čtení o životě zajímavého člověka. -jj-

Říjnové zajímavosti Jirky Wagnera

Říjen je měsícem dvou tváří. Nadělí na začátku ještě babí léto, ale pak už ve svém konci nesmlouvavě přivolává zimu silnými větry i sněhem. Někdy se říjen prostě vydaří: „*Nejstarší lidé ubezpečují, že tak krásný a teplý podzimek nepamatují... Povětrnost chladnější byla až koncem října...*“ uvádějí záznamy z r. 1839. Rulíkův Kalendář historický si však stěžuje: „... Roku 1788 napadlo 18. října množství sněhu.“ V poznámkách Martina A. Davida se zase dočteme, že „... 24. října 1806 celou noc v Praze řádila silná vichřice, která rozhoupala zvony ve věžích...“ Díky Karlu Klostermannovi se i do literatury dostala vichřice, která 25. října 1870 způsobila obrovskou polomovou kalamitu na Šumavě. Ale nemusíme ani chodit tak daleko do minulosti: orkán Hewart z 28. na 29. října 2017 si vyžádal v ČR čtyři lidské životy.

Tak raději to poklidné babí léto - a ty sněhy a vichřice ať zatím zůstanou, kde jsou.

Foto Jiří Wagner

SKLIZENÁ POLE.

Oblaka vysoko jsou.
Jablka dole.

(malá říjnová procházka)

VEN ZA DEŠTÍKU

jdu.
Čirůvek dvoubarvých
pár do košíku.

U SILNIČKY ZAS

rudnou šípku.
Čekání
na podzimní mráz.

OKNO V POKOJI.

Bud' padá déšť,
či listy.
Nebo obojí.

MLHA NAD POLI

visí.
Slunce s ní zatím
marně zápolí.

O odcházejícím září

Loučíte se jen neradi se zářím? Máte jej rádi? Já ano. Těší mě dívat se na ranní mlhu rychle ustupující před paprsky slunce, které je pořád ještě při síle, je mi příjemná vůně hub, obdivuji proměny mraků za větrného počasí, chutná mi dozrávající ovoce... I to stýskání po prázdninách je svým způsobem hezké a návrat k povinnostem je vyvážený bohatstvím čerstvých vzpomínek.

Když jsem se pokoušela vybrat pro vás do Literárního okna nějaké málo známé podzimní verše, dostala se mi do ruky pozoruhodná sbírka ukázek z tvorby osobností dnes už takřka zapomenutých, o nichž jsme povětšinou nikdy neslyšeli nebo je známe jinak než jako literární tvůrce. Věděli jste například o básnickém díle někdejšího prezidenta Emila Háchy? Nebo: četli jste někdy něco od našeho krajana, redaktora Rudolfa Gustava Šimka (1908-1982)? Jeho drobné dílko „Bavorův hrad“ jsme v říjnu 2013 zařadili do seriálu o místních osobnostech, který v našem časopisu tehdy vycházel (viz [zde](#)) – a i to se tehdy podařilo objevit jen s obtížemi. Klobouk dolů před píli a důsledností **Ivana Wernische**, jemuž se podařilo posbírat takových básní celé desítky.

Pojednávají obvykle o milostných citech, o tíživých životních situacích, o beznaději. Řada autorů onemocněla v mladém věku tuberkulózou a záhy ztratila víru v uzdravení... Z přírodní lyriky jsem toho mnoho nenašla, ale něco přece. Mimo jiné právě od R. G. Šimka. A právě o odcházejícím září. Pokud byste se zajímali o podrobnosti, můžete si zmíněnou knížku vypůjčit z fondu ŠK. Má zvláštní název: „Zapadlo slunce za dnem, který nebyl“. -ah-

Září

Rudolf Gustav Šimek

*Po řece šedé plula mým krajem
lod', plná dívčích tváří.*

*Po řece šedé zeleným hájem
odplouval měsíc září.*

*Stříbrné slunce naposled
rozlilo vlny smíchu.*

*A jeho lesk jak bílý led
nás oslepoval v tichu.*

Foto -ah-

Zdraví a strava

Osmé vegetfestové ochutnávky

Osmý ročník strakonického benefičního festivalu opět přinesl kromě široké nabídky dobrot prodávaných u stánků občerstvovatelů i několik zajímavých ochutnávek připravených dobrovolníky a poskytnutých u vstupu k nahlédnutí všemi smysly do tajů rostlinné kuchyně. Podařilo se nám opět po roce vyškemrat pár receptů a dáváme je zde k dispozici.

Smetanová buchta se švestkami

Ingredience: 2 hrnky polohrubé mouky, hrnek moučkového cukru, cca 100 ml slunečnicového oleje, cca 300 ml sójové smetany (např. Alpro), 1/2 sáčku prášku do pečiva, švestky nebo jiné ovoce, např. broskve, meruňky...

Postup přípravy: Formu o velikosti cca 35 x 20 cm vymažeme olejem a vysypeme hrubou moukou. Všechny suroviny smícháme v míse a vytvoříme tekutější těsto. V případě potřeby přidáme sójovou smetanu nebo přisypeme mouku. 2/3 těsta

Foto -jj-

vylijeme do formy, poklademe vypeckovaným ovocem a zalijeme zbytkem těsta. Vložíme do vyhřáté trouby a pečeme při 170 °C zhruba půl hodiny. Pravidelně kontrolujeme. Po upečení a vychladnutí posypeme strouhaným kokosem.

Arašídové kuličky

Ingredience (na cca 30 malých kuliček): 60 g jemného arašídového másla, 125 g jemných ovesných vloček, 80 g strouhaného kokosu, cca 40 g agáve sirupu, 20 ml vody, 1/2 lžičce chia semínka, dle potřeby kokosový olej, strouhaný kokos na obalení

Postup přípravy: V misce smícháme agáve sirup s vodou a vsypeme chia semínka. Zamícháme a necháme cca hodinu nabobtnat. Ovesné vločky s kokosem vložíme do mixéru a rozmixujeme v jemnou směs. Drobné kousky vloček ve směsi nevadí. Když jsou

Semínkové krekry

Ingredience (na dva plechy): 100 g chia semínek, 100 g dýňových semínek, 100 g slunečnicových semínek, 50 g sezamových semínek, 50 g lněných semínek, 50 g máku, 300 ml vody, 2 polévkové lžičce cibule nadrobno, 3 stroužky prolisovaného česneku, sůl

Postup přípravy: Všechny ingredience smícháme ve velké míse a necháme minimálně 30 minut odpočinout do nabobtnání chia semínek. Troubu předehřejeme na 160 °C. Dva plechy vyložíme pečicím papírem. Vzniklou hmotu rozprostřeme v tloušťce 3-4 mm na plechy. Dáme do trouby. Zhruba po 15 minutách vytáhneme z trouby a na plechu rozkrájíme na požadované tvary. Dáme zpět do trouby a pečeme cca 30–40 minut. Hotové krekry začnou na povrchu krásně zlátnout. Po vychladnutí předkrájené krekry rozlámeme. **Ivana Bůbalová**

Slané muffiny

350 ml sójového mléka promícháme se lžící jablečného octa (vznikne vegan acidofilní mléko). Do 60 ml vody namočíme 3 lžičky mletého lněného semínka a necháme nabobtnat. Promícháme s acidofilním mlékem a 60 ml oleje ze sušených rajčat. V míse smícháme: 240 g hladké mouky, 120 g hladké kukuřičné mouky, sůl, lžičku jedlé sody, bylinky, malou červenou cibuli, čerstvý pepř, 12 pokrájených sušených rajčat (v oleji). Přidáme tekutou směs a pečeme ve vymaštěné muffinové formě 25 minut na 180 °C. **Lída Růžičková**

Podzimní ovocné řezy

Z přibližně stejného množství rostlinného tuku, cukru a polohrubé pšeničné mouky (míchané celozrnné a bílé) vytvoříme drobenku, a to tak, aby šlo z ní ubrat na posypání, a ještě aby zbylo na těsto. To vznikne přidáním tekuté sójové smetany a další mouky s trochou pečivového prášku. Můžou se přidat vařené jáhly, mleté oříšky apod. Hustota připomíná těsto na bramborák.

Těsto se do tenké vrstvy rozetře na plech vyložený pečicím papírem a poklade se ovocem, například půlkami švestek. Navrch posypeme drobenkou a dáme péci do vyhřáté trouby na cca 180 stupňů. Když těsto začíná růžovět a ovoce pustilo šťávu, přidáme navrch ještě další rozemleté oříšky, aby přebytečnou vlhkost vsákly do sebe. Řezy jsou hotové asi tak za necelou půlhodinu. **-ah-**

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Vilém Hrdlička (-vh-), Dagmar Švecová, Jiří Wagner, Eva Legátová, Ivana Bůbalová, Lída Růžičková

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2021

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE